

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ ELEŞTİREL DÜŞÜNME
EĞİLİMLERİNİN İNCELENMESİ**

*INVESTIGATION OF THE CRITICAL THINKING TRENDS OF PRE-SERVICED SOCIAL
INFORMATION TEACHERS*

Yakup ATEŞ

Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim ABD, Yüksek Lisans Öğrencisi,
yates2422@gmail.com, Erzincan/Türkiye

Dr. Erdem YAVUZ

Erzincan Üniversitesi, Erzincan Eğitim Fakültesi, İlköğretim ABD, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü,
Erzincan/Türkiye

ÖZ

Bu çalışmayla sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin bazı değişkenlere (cinsiyet, sınıf düzeyi, mezun olunan ortaöğretim kademesi, algılanan sosyal ekonomik düzey, yaşamın çoğunun geçirildiği yer, algılanan anne-baba tutumu ve yılda okunan kitap sayısı) göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amaçlanmıştır. Araştırma; ilişkisel tarama modeline dayalı bir çalışmadır. Bu çalışmanın araştırma grubu, 2017-2018 eğitim-öğretim akademik yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören ve basit seçkisiz örnekleme yöntemine göre belirlenen 134(%56.1)'ü kadın, 105(%43.9)'i erkek olmak üzere toplam 239 (%100) sosyal bilgiler öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği (Akın, vd., 2013) ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarında eleştirel düşünme değişkeninin cinsiyet, sınıf düzeyi, mezun olunan ortaöğretim kademesi, algılanan sosyal ekonomik düzey, yaşamın çoğunun geçirildiği yer, algılanan anne-baba tutumu ve yılda okunan kitap sayısı değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ilişkisiz (bağımsız) örneklemler için t testi ve ilişkisiz örneklemler için tek yönlü ANOVA analiz yöntemi ile incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme puan ortalamalarının cinsiyete, yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim yerine, algılanan anne-baba tutumlarına ve kitap okuma sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği; algılanan sosyal-ekonomik düzeye, mezun olunan ortaöğretim kademesine ve sınıf düzeyine göre ise anlamlı düzeyde bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Düşünme, Eleştirel Düşünme, Öğretmen Adayı.

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate whether of critical thinking trends scores of pre-service social information teachers in terms of some variables(gender, class level, graduated secondary school level, perceived social economic level, place where majority of life is spent, perceived parental attitude and number of books read per year).Research; is a study based on relational screening model.The research group of the study is made up of total 239 (100%)pre-service social information teachers, determined with simple random sampling method.134 (56.1%) females and 105 (43.9%) males students, who were educated in the Department of Social Studies Teaching Department of Atatürk University Kazım Karabekir Education Faculty in the academic year of 2017-2018 and determined with simple random sampling method.Critical Thinking Disposition Scale (Akın et al., 2013)and Personal Information Form were used as the data collection tools in the research.In the studywas examined Independent Samples t Test and One-Way Anovain thepre-service social information teachers whether of critical thinking variable according to gender, grade level, graduated secondary school level, perceived social economic level, place of majority of life, perceived parental

attitude and number of books read per year. According to the findings obtained in the research;pre-service social information teachers mean scores for critical thinking differed significantly according to gender, place of residence, perceived parental attitudes, and number of book readings;it was determined that there was no meaningful difference in perceived social-economic level, according to the graduated secondary school level and class level.

Keywords: Thinking, Critical Thinking, Pre-Service Teachers.

1. GİRİŞ

İnsanoğlu, düşünme özelliği sayesinde diğer canlılardan ayrılmakta ve bu özellik ile birçok eylemini gerçekleştirebilmektedir. Yani insanoğlunun hareketlerinin temelinde yatan ve onu o hareketi yapmaya yönelten yetinin düşünce olduğunu söylenebilir. Düşünme, insanın bilinçlenme süreçlerinin tümü içinde, nesnel gerçeği soyut-kavramsal ve dolaylı olarak öz niteliğine sahip olan ruhsal faaliyetin en yüksek biçimidir (Buhr &Kosing, 1999). Düşünme, sembolleri birbiri ardına harekete geçirmektir (Munn, 1968). Düşünme, duyum ve izlenimlerden, tasarımlardan ayrı olarak aklın bağımsız ve kendine özgü durumunu ifade etmektedir (TDK, 2018). Düşünme, zihin, beden ve ruh arasında ki denge ile anlam bulan bir süreçtir (Soğukpınar, 2017). Bir başka deyişle, zihinsel bir süreç ya da etkinlik olarak tanımlanan düşünmenin beyin kavramıyla doğrudan ilişkili olduğu da söylenebilir (Aybek, 2006).

Düşünme ile bireyler karşılaştığı olay ve durumlar karşısında farklı tepkiler gösterebilirler (Kaya, 2010). Bu tepkiler farklı düşünme türlerini de beraberinde getirmektedir. Bunlar; tümdengelim, tümevarım, analitik, sistemli, yaratıcı, yansıtıcı, üst düzey, altı şapkalı ve eleştirel düşünme gibi bazı düşünme türleri şeklinde ifade edilebilir (Akdan, 2016). Bunlardan üst düzey bir düşünme türü olan eleştirel düşünmenin, diğer türler içerisinde en fazla tanım ve sınıflama sorunu yaşayan düşünme türü olduğu söylenebilir (Kaya, 2010).

1960'lı yıllardan sonra yazılı ve sözlü literatürün mantık kuralları dâhilinde yargılanmasına yönelik çalışmalar, eleştirel düşünmeye yönelik çalışmaların başlangıcı olarak bilinmektedir (Çelik, 2017). 1980'li yıllardan itibaren davranışçı ve bilişsel kuramları temel alan psikologlar ve eğitimcilerin eleştirel düşünmeye farklı yönlerden yaklaşımları, kavrama yönelik farklı tanımları da beraberinde getirdiği söylenebilir (Şahinel, 2007).

Özdemir(2005)eleştirel düşünmeyi, bireyin okuduğu ya da duyduğu bir bilginin ya da iddianın doğruluğunu, gerçekliğini ve güvenilirliğini farklı ölçütlerden yararlanarak kanıtlamaya çalışmak, başkalarının düşüncelerini benimsemeden önce, onlardan bunu tutarlılık, doğruluk, dürüstlük, açıklık gibi çeşitli dayanaklara göre kanıtlamalarını istemek olarak tanımlarken; Çelik (2017) eleştirel düşünmeyi, bağımsız ve özgür bir zihinle ölçülü bir kuşku rehberliğinde bir düşünce ya da bir görüşün gerçekliğine dair yapılan arayış eylemi olarak tanımlamaktadır. Soğukpınar (2017) ise eleştirel düşünmeyi, bireylerin kendilerine sunulan düşünce ve olaylar karşısında aktif ve amaca yönelik tavır sergileyerek etkin düşünmeyi, sorgulamayı ve yargılamada bulunmayı, aynı zamanda kesin bir çözüme varmadan önce alternatifleri de değerlendirerek çözüme yönelik özgür bir düşünce ortaya koymayı gerektiren çok yönlü entelektüel bir süreç olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlardan hareketle eleştirel düşünme, bireyin olaylar, olgular, ifadeler karşısında düşünme becerisini harekete geçirerek araştırma, analiz etme, yorumlama, sorgulama, değerlendirme ve çözüm üretmek için yeni ve farklı bakış açıları sunabilme becerisi olarak tanımlanabilir. Bu tanımlardan hareketle eleştirel düşünme, bireyin olaylar ya da problemler karşısında özgür düşünme becerisini harekete geçirerek kalıcı çözümler üretebilme süreci olarak ifade edilebilir.

Eleştirel düşünme olgusuna karşı eğilimin olması ve bunun için çaba gösterilmesi, eleştirel düşünme noktasına varabilmek ve benimsemek için gerekli olduğu söylenebilir (Demiralp, 2017). Yani eleştirel düşünme için, bireyde eleştirel düşünme becerisinin var olması gerekmektedir. Eleştirel düşünmeye sahip bireyler, problemler karşısında dik bir duruş sergileyerek onları çözmeye yönelik istekli, kendine güvenen, acele etmeden ve sık sık gözden geçirerek sorgulama yapan, farklı düşüncelerin de olabileceği düşüncesiyle onları araştıran ve kendi düşüncesini de savunmaktan kaçınmayan bireylerdir. Eleştirel düşünme becerisi bireylere, kendi görüşlerinin ardındaki nedenleri bulma ve düşüncelerini değerlendirme şansı vermektedir. Bir başka deyişle, kendi karar verme ve problem çözme yöntemleri üzerinde bireylere düşünme fırsatı vermektedir (Hayırsever & Oğuz, 2017).

İnsanoğlu dünyaya geldiği andan itibaren yaşamının sonuna kadar içinde bulunduğu toplumun desteğine ihtiyaç duyduğu gibi toplumda var olur; varlığını da hissettirme ihtiyacı duyar (Ateş,2012). Bireyin varlığını sürdürmesinde, hissettirmesinde etkili olan faktörlerden birinin de eleştirel düşünme becerisi olduğu söylenebilir. Birey kendine özgü düşünce ve yaklaşımlarla toplum içinde ki bireyselliğini koruyabilir. Yaşam sürecinde bireyin bir yönüyle toplumsal diğer yönüyle de bireyselliğini koruma ve sürdürme çaba içinde

olabileceği söylenebilir. Bu noktada eleştirel düşünme ve bunu ifade edebilme bireyselliğinin bir özelliği olarak kabul edilebilir. Eleştirel düşünmenin istendik bir özellik olarak ön plana çıktığı süreçlerden birinin de üniversite süreci olduğu düşünülmektedir.

Üniversite dönemi birçok öğrenci için yeni sosyal ilişkilerin kurulduğu bir dönemdir. Üniversite döneminin başlaması ile kendilerini yeni ve farklı bir sosyal ortamda bulan öğrenciler bir taraftan akademik rol ve sorumluluklarını yerine getirmeye çalışırken diğer taraftan da etkili, sağlıklı sosyal ilişkiler kurmak ve sürdürmek gibi bir çaba içinde olabilirler. Üniversite gençliği açısından her bir öğrencinin başarılı sosyal ilişkiler kurup sürdürebilmesi istendik bir durumdur (Ateş & Gençdoğan, 2017). Bu istendik durumun karşılanmasında onların eleştirel düşünme ve yaklaşımlarının belirleyici bir özellik olduğu söylenebilir. Genelde üniversite öğrencileri için özelde öğretmen adayları için beklendik bir özellik olan eleştirel düşünme becerisi öğretmen adaylarının hem üniversite sürecin de hem de sonrasında onların akademik ve mesleki süreçlerine olumlu katkılar sunabilecek bir özellik olarak düşünülmektedir.

Öğretmen ve öğretmen adaylarında eleştirel düşünme becerilerinin sahip olmaları beklendik bir özellik olmakla birlikte bu değişkenle bağlantılı, etkili olan değişkenlerin de belirlenmesi ve bu noktadan hareketle onların eleştirel düşünme becerileri üzerine koruyucu ve geliştirici çalışmalara yer verilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Eleştirel düşünme becerisine sahip öğretmen ve öğretmen adayları sadece kendileri bu becerilere sahip olup; sergilemekle kalmayıp öğrenciler için önemli birer model olma özelliklerinden dolayı da eleştirel düşünme becerisine sahip nesillerin yetişmesine aracı da olabilirler. Bu bağlamda yürütülen bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin bazı değişkenlere (cinsiyet, sınıf düzeyi, mezun olunan ortaöğretim kademesi, algılanan sosyal ekonomik düzey, yaşamın çoğunun geçirildiği yer, algılanan anne-baba tutumu ve yılda okunan kitap sayısı) göre farklılaşım farklılaşmadığını incelemek amaçlanmıştır.

2.YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma; ilişkisel tarama modeline dayalı bir çalışmadır. İlişkisel tarama modelini Karasar (2012), iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/ya da derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modeli olarak tanımlamaktadır.

2.2. Araştırma Grubu

Bu çalışmanın araştırma grubu, 2017-2018 eğitim-öğretim akademik yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören ve basit seçkisiz örnekleme yöntemine göre belirlenen 134 (%56.1)'ü kadın, 105(%43.9)'i erkek olmak üzere toplam 239 (%100) sosyal bilgiler öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırma grubuna ait betimsel bilgiler aşağıda verilmiştir.

Tablo:2.1. Araştırma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kadın	134	56.1
Erkek	105	43.9
Toplam	239	100

2.3. Veri toplama araçları

Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilim durumlarını belirlemek için "Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği" ve kişisel bilgilerini elde edebilmek için ise "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Kullanılan veri toplama araçlarına ait açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Eleştirel düşünme eğilimi ölçeği: Akın ve diğerleri tarafından geliştirilen eleştirel düşünme eğilimi ölçeği yetişkinlere yönelik 5'li likert (1 Kesinlikle Katılmıyorum- 5 Kesinlikle Katılıyorum) tipi kendini değerlendirme ölçeğidir. Ölçek eleştirel düşünme yönelimlerini değerlendirme amacıyla geliştirilen ve bireyin kendisi hakkında bilgi vermesi temeline dayanan bir ölçme aracıdır. Toplam 11 maddeden ve 2 alt boyuttan oluşmaktadır: Eleştirel açık olma (7 madde), yansıtıcı şüphecilik (4 madde). İki alt boyuttaki maddelerin her birine ait puanlar toplanarak alt boyutlara ait puanlar elde edilir. Eleştirel açık olma alt boyutu için en düşük 7, en yüksek 35; yansıtıcı şüphecilik alt boyutu için en düşük 4, en yüksek 28 puan şeklindedir. Daha yüksek puanlar, daha yüksek eleştirel düşünme yönelimi olarak yorumlanmaktadır. Ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Yapı geçerliği. 509 bireyden elde edilen verilere uygulanan doğrulayıcı faktör analizinde uyum indeksi değerleri: $\chi^2 = 53.24$, $sd = 40$, $NNFI = .96$, $CFI = .97$, $IFI = .97$, $SRMR = .026$,

RMSEA= .048 olarak bulunmuştur. Maddelerin faktör yükleri eleştirel açık olma alt boyutu için .27 ile .68, yansıtıcı şüphecilik alt boyutu için .55 ile .76 arasında değişmektedir. İç tutarlık. Cronbach alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayıları eleştirel açık olma alt boyutu için .75, yansıtıcı şüphecilik alt boyutu için .68 ve ölçeğin bütünü için .78 olarak bulunmuştur. Düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayıları ise .25 ile .57 arasında sıralanmaktadır (Akın, vd., 2013). Yürütülen çalışma kapsamında eleştirel düşünme ölçeğinin tamamı için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .83 olarak belirlenmiştir.

Kişisel bilgi formu: Bu çalışmada araştırma grubunu oluşturan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından araştırmanın amacı doğrultusunda gerekli kişisel bilgilerini elde edebilmek için bu araştırma kapsamında oluşturulmuştur.

2.4. Verilerin toplanması

Araştırmanın yürütülmesi için gerekli izinler alındıktan sonra Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü ile iletişime geçilerek veri toplama araçlarının uygulanacağı öğretmen adayları basit seçkisiz örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. Ardından veri toplama araçlarını uygulamak için uygun zamanlar belirlenmiş ve uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları öğrencilere gruplar halinde uygulanmıştır. Veri toplama araçları gruplara uygulanmadan önce araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir. Verilerin toplanmasında örnekleme yöntemine ek olarak öğrencilerin gönüllüğü de dikkate alınmıştır. Her bir grupta uygulamalar yaklaşık olarak 30-40 dakika tamamlanmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmada öncelikle, araştırma sonucunda elde edilen verilerin parametrik istatistikler için mi yoksa non-parametrik istatistikler için mi uygun olduğu normallik dağılımına (basıklık, çarpıklık, ortalama, ortanca, mod, saçılım ve histogram grafikleri) ve grupların varyanslarının eşitliğine (Levene F testi) bakılarak incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda elde edilen verilerin normal dağılım gösterdiği ve bunun içinde parametrik analiz yöntemlerinin uygulanmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Araştırmada elde edilen veriler parametrik analiz yöntemlerinden ilişkisiz (bağımsız) örneklem için t testi yöntemi ve ilişkisiz örneklem için tek yönlü ANOVA analiz yöntemi ile analiz edilmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde sosyal bilgiler öğretmen adaylarında eleştirel düşünme değişkeninin cinsiyet, sınıf düzeyi, mezun olunan ortaöğretim kademesi, algılanan sosyal ekonomik düzey, yaşamın çoğunun geçirildiği yer, algılanan anne-baba tutumu ve yılda okunan kitap sayısında değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkisiz(bağımsız) örneklem için t testi ve ilişkisiz örneklem için tek yönlü ANOVA analiz yöntemi ile incelenmiştir.

Tablo 3.1.Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Cinsiyet, Algılanan Sosyal-Ekonomik Durum, Yaşamın Çoğunun Geçirildiği Yerleşim Yeri, Algılanan Anne-Baba Tutumu Değişkenlerine Göre Eleştirel Düşünme Eğilimleri Puan Ortalamalarına Ait İlişkisiz (Bağımsız) Örneklem İçin T- Testi Sonuçları

		N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Cinsiyet	Kadın	134	44.11	4.97	237	3.07	.002*
	Erkek	105	41.06	9.13			
Algılanan SED	Düşük	142	42.12	7.63	237	-1.67	.095
	Yüksek	97	43.72	6.56			
Yerleşim Yeri	Kırsal	113	41.27	7.58	237	-3.08	.002*
	Kent	126	44.11	6.68			
Algılanan Anne Tutumuna	Demokratik	192	43.63	5.82	237	2.69	.009*
	Demokratik Değil	47	39.25	10.74			
Algılanan Baba Tutumuna	Demokratik	176	43.80	5.56	237	2.89	.005*
	Demokratik Değil	63	39.90	10.14			

*p<.05

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalamalarının cinsiyet, algılanan sosyal-ekonomik durum, yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim yeri, algılanan anne-baba tutumu değişkenlerine göre anlamlı düzeyde bir farklılaşma gösterip göstermediğini belirlemek için uygulanan ilişkisiz (bağımsız) örneklem için t- testi sonuçlarına göre;

Kadınların eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalaması ile ($\bar{X}$ =44.11) erkeklerin eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalaması ($\bar{X}$ =41.06) arasında kadınlar lehinde anlamlı düzeyde bir fark belirlenmiştir [$t_{(237)}= 3.07$; $p<.05$]. Etki büyüklüğünü tespit etmek için hesaplanan eta kare değeri ($\eta^2=.044$) olarak belirlenmiştir. Bu

bağlamda eleştirel düşünme eğilimleri puanlarında gözlenen varyansın yaklaşık %4'nün cinsiyete bağlı olduğu söylenebilir.

Algılanan sosyal-ekonomik duruma göre sosyal-ekonomik durumunu düşük düzeyde algılayan öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalaması ile ($\bar{X}=42.12$) sosyal-ekonomik durumunu yüksek düzeyde algılayan öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalaması ($\bar{X}=43.72$) arasında anlamlı düzeyde bir fark belirlenmemiştir [$t_{(237)}=-1.67$; $p>.05$].

Yaşamın çoğunu kentsel bir yerleşim yerinde geçirenlerin eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalaması ile ($\bar{X}=44.11$) yaşamın çoğunu kırsal bir yerleşim yerinde geçirenlerin eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalaması ($\bar{X}=41.27$) arasında yaşamın çoğunu kentsel bir yerleşim yerinde geçirenler lehinde anlamlı düzeyde bir fark belirlenmiştir [$t_{(237)}=-3.08$; $p<.05$]. Etki büyüklüğünü tespit etmek için hesaplanan eta kare değeri ($\eta^2=.039$) olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda eleştirel düşünme eğilimleri puanlarında gözlenen varyansın yaklaşık %4'nün yaşamın çoğunun geçirildiği yere bağlı olduğu söylenebilir.

Anne tutumunu demokratik olarak algılayanların eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalaması ile ($\bar{X}=43.63$) demokratik olarak algılamayanların (otoriter, koruyucu, ilgisiz) eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalaması ($\bar{X}=39.25$) arasında anne tutumunu demokratik olarak algılayanlar lehinde anlamlı düzeyde bir fark belirlenmiştir [$t_{(237)}= 2.69$; $p<.05$]. Etki büyüklüğünü tespit etmek için hesaplanan eta kare değeri ($\eta^2=.058$) olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda eleştirel düşünme eğilimleri puanlarında gözlenen varyansın yaklaşık %6'sının algılanan anne tutumuna bağlı olduğu söylenebilir.

Baba tutumunu demokratik olarak algılayanların eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalaması ile ($\bar{X}=43.80$) demokratik olarak algılamayanların (otoriter, koruyucu, ilgisiz) eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalaması ($\bar{X}=39.90$) arasında baba tutumunu demokratik olarak algılayanlar lehinde anlamlı düzeyde bir fark belirlenmiştir [$t_{(237)}= 2.89$; $p<.05$]. Etki büyüklüğünü tespit etmek için hesaplanan eta kare değeri ($\eta^2=.056$) olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda eleştirel düşünme eğilimleri puanlarında gözlenen varyansın yaklaşık %6'sının algılanan baba tutumuna bağlı olduğu söylenebilir.

Tablo 3.2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mezun Olunan Ortaöğretim Kurumuna, Sınıf Düzeyine, Kitap Okuma Sayısına Göre Eleştirel Düşünme Eğilimleri Puanlarına Ait İlişkisiz Örneklemeler İçin Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Mezuniyet	Gruplar Arası	226.38	2	113.19	2.17	.116	-
	Grup İçi	12283.41	236	52.04			
	Toplam	12509.79	238				
Sınıf Düz.	Gruplar Arası	183.88	3	61.29	1.16	.322	-
	Grup İçi	12325.91	235	52.45			
	Toplam	12509.79	238				
Kitap Okuma	Gruplar Arası	1865.50	2	932.75	20.68	.000	A-B A-C B-C
	Grup İçi	10644.29	236	45.10			
	Toplam	12509.79	238				

* $p<.05$ A=Hiç B= 1-5 C= 6-üstü

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalamalarının mezun olunan ortaöğretim kurumuna, sınıf düzeyine ve yılda okunan kitap sayısına göre anlamlı düzeyde bir farklılaşma gösterip göstermediğini belirlemek için uygulanan ilişkisiz örneklemeler için tek yönlü ANOVA testi sonuçlarına göre;

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının mezun oldukları ortaöğretim kurumuna göre eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark belirlenmemiştir [$F_{2/236}=2.17$; $p>.05$]. Öğretmen adaylarının mezun oldukları ortaöğretim kurumuna göre eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalamaları; Genel Lise ($\bar{X}=43.63$), Anadolu Lisesi ($\bar{X}=43.06$), Diğer Liseler ($\bar{X}=41.07$)'dir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark belirlenmemiştir [$F_{3/235}=1.16$; $p>.05$]. Öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalamaları; 1. Sınıflar ($\bar{X}=42.48$), 2. Sınıflar ($\bar{X}=41.57$), 3. Sınıflar ($\bar{X}=43.70$) ve 4. Sınıflar ($\bar{X}=43.64$)'dür.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yılda okunan kitap sayısına göre eleştirel düşünme puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark belirlenmiştir [$F_{2/236}=20.68$; $p<.05$]. Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda; eleştirel düşünme puan ortalamalarına göre A-B, A-C ve B-C arasında anlamlı düzeyde bir fark

vardır. Öğretmen adaylarının yılda okunan kitap sayısına göre eleştirel düşünme puan ortalamaları; Hiç kitap okumayanlar ($\bar{X}=33.70$), 1-5 arasında okuyanlar ($\bar{X}=42.32$), 6ve üstünde okuyanlarda ($\bar{X}=44.88$)'dir. Etki büyüklüğünü tespit etmek için hesaplanan eta kare değeri ($\eta^2=.149$) olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda eleştirel düşünme puanlarında gözlenen varyansın yaklaşık %15'inin yılda okunan kitap sayısına bağlı olduğu söylenebilir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalamalarının cinsiyet, algılanan sosyal-ekonomik durum, yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim yeri, algılanan anne-baba tutumu değişkenlerine göre anlamlı düzeyde bir farklılaşma gösterip göstermediğini belirlemek için uygulanan ilişkisiz (bağımsız) örneklem için t- testi sonuçlarına göre;

Kadınların eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalaması ile erkeklerin eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalaması arasında kadınlar lehinde anlamlı düzeyde bir fark belirlenmiştir. Alan yazında da benzer bulgulara rastlanılmıştır. Beşoluk & Önder (2010) çalışmalarında, cinsiyete göre eleştirel düşünme eğilimi puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğunu, kız öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimi puanları ortalamasının, erkek öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Aynı şekilde Can & Kaymakçı (2015)'da çalışmalarında, öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin istatistiksel olarak kız öğrenciler lehine anlamlı bir fark oluşturduğu sonucuna ulaşmışlardır. Alan yazında farklı bulgulara da rastlanılmıştır. Bökeoğlu & Yılmaz (2005) çalışmalarında, öğrencilerin cinsiyetlerine göre eleştirel düşünmeye yönelik tutum ölçeği toplam puanında anlamlı bir fark olduğunu, erkek öğrencilerin eleştirel düşünmeye yönelik tutumlarının kız öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Aynı şekilde Kartal (2012), öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre eleştirel düşünme eğilimlerini incelediğinde; erkek öğrencilerin toplam puanlarının kız öğrencilerden yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Karasakaloğlu, Saracaloğlu & Özelçi (2012) çalışmalarında, öğretmen adaylarının eleştirel düşünme tutumlarının cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmadığını, kadın ve erkek öğretmen adaylarının eleştirel düşünme tutumlarının benzer olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yine, Küçük & Uzun (2013)' da öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimi toplam puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma sonuçlarındaki farklılıklar araştırma gruplarının özelliklerine bağlanabilir. Bu araştırma sonucu bağlamında ise; kadınların erkek öğrencilere göre eleştirel düşünme eğilimlerinin yüksek çıkmasında kadına yönelik olumlu algı değişiminin ve kadının toplumsal konumunun giderek olumlu yönde değişmesinin etkili olduğu söylenebilir. Her iki cins açısından da düşüncelerini ifade edecek imkanlar sunmanın eleştirel düşünme açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Algılanan sosyal-ekonomik duruma göre sosyal-ekonomik durumunu düşük düzeyde algılayan öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalaması ile sosyal-ekonomik durumunu yüksek düzeyde algılayan öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalaması arasında anlamlı düzeyde bir fark belirlenmemiştir. Alan yazında yapılan incelemelerde benzer bulgulara ulaşılmıştır. Kartal (2012), öğretmen adayları ailelerinin aylık toplam gelir düzeylerine göre eleştirel düşünme eğilimlerini incelediğinde, eleştirel düşünme puanlarının ailenin aylık toplam gelir düzeyleri arasında istatistikî olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu konuda yapılan benzer çalışmalarda da eleştirel düşünme eğiliminin algılanan sosyal-ekonomik duruma göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermediği yönünde bulgulara rastlanılmıştır (Ekinci & Aybek, 2010; Söyler & Kaptanoğlu, 2017; Şen 2009; Demiralp, 2017).Yapılan çalışma sonucunda bireylerin sosyal-ekonomik algı düzeylerinin düşük ya da yüksek olmasının eleştirel düşünme becerileri üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

Yaşamın çoğunu kentsel bir yerleşim yerinde geçirenlerin eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalaması ile yaşamın çoğunu kırsal bir yerleşim yerinde geçirenlerin eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalaması arasında yaşamın çoğunu kentsel bir yerleşim yerinde geçirenler lehinde anlamlı düzeyde bir fark belirlenmiştir. Alan yazında yapılan çalışmalarda da benzer bulguya rastlanılmıştır. Polat (2017)'ın yapmış olduğu çalışmada, bireylerin yaşadıkları yer ile eleştirel düşünme eğilimleri arasında aynı yönde bir artış olduğu, yani yaşadıkları yerleşim yeri büyüdükçe eleştirel düşünme eğilimlerinde de bir artış olduğu sonucuna ulaşmıştır. Alan yazında yapılan çalışmalarda farklı sonuçlara da ulaşılmıştır. Beşoluk & Önder (2010) çalışmalarında, öğretmen adaylarının yaşamlarının büyük bir bölümünü geçirdikleri yerleşim yerinin büyüklüğüne göre (köy, kasaba vb.) eleştirel düşünme eğilimi puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Yapılan çalışma sonucunda, kentlerde yaşayanların kırsal yerleşim yerlerinde yaşayanlara göre eleştirel düşünme eğilimi puan ortalamalarının yüksek çıkmasında kentlerin bireylere vermiş olduğu imkânların ve düşünmeye yönelten çevresel uyaranların fazla olmasının etkisi olduğu düşünülmektedir. Çünkü çevresel uyaranların fazla olmasının bireyin eleştirel düşünme eğilimini

olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Bu sebeple daha sağlıklı düşünen ve çözüm üretebilen bireyler yetiştirmek için imkânlar ve çevresel uyarılar o doğrultuda düzenlenebilir. Kırsal yerleşim yerinden gelen bireylere kendi özgür düşüncelerini sunabilecekleri imkânlar sunulabilir.

Anne-baba tutumunu demokratik olarak algılayanların eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalaması ile demokratik olarak algılamayanların (otoriter, koruyucu, ilgisiz) eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalaması arasında anne-baba tutumunu demokratik olarak algılayanlar lehinde anlamlı düzeyde bir fark belirlenmiştir. Alan yazında yapılan çalışmalarda benzer bulguları destekler nitelikteki Tümkiye& Aybek (2008)'in yapmış oldukları araştırmada, en yüksek eleştirel düşünme ortalamalarına sahip olan öğrencilerin anne-baba tutumunu “demokratik” olarak algılayanlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine Bulut (2006) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre, anne ve baba tutumlarını demokratik olarak algılayan öğrencilerin, anne ve baba tutumunu ilgisiz ve otoriter olarak algılayan öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan alan yazın çalışmalarında farklı konularda olmakla birlikte anne-baba tutumunu demokratik olarak algılamayan bireyler üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu görülmüştür (Ateş,2015; 2016).Yapılan çalışma sonucuna göre anne-baba tutumlarını demokratik olarak algılayan bireylerin eleştirel düşünme eğilimi puan ortalamalarının yüksek çıkmasında aile içinde her bireyin değerli olduğu düşüncesiyle herkesin düşüncesine saygı duyulması gerektiği bilinci hakim olabilir. Çünkü bireyler düşündüklerini ancak demokratik ortamlarda rahatlıkla ifade edebilirler. Bireylerin aile veya toplum içerisine daha rahat bir şekilde düşünceleri ifade edebilmeleri için anne-babalar tutumlarını gözden geçirerek demokratik tutumlarını pozitif yönde artırmanın yollarını araştırabilirler.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalamalarının mezun olunan ortaöğretim kurumuna, sınıf düzeyine ve yılda okunan kitap sayısına göre anlamlı düzeyde bir farklılaşma gösterip göstermediğini belirlemek için uygulanan ilişkisiz örneklem için tek yönlü ANOVA testi sonuçlarına göre;

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının mezun oldukları ortaöğretim kurumuna göre eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark belirlenmemiştir. Alan yazında yapılan çalışmalarda bunu destekler nitelikte benzer bulgulara rastlanılmıştır. Can & Kaymakçı (2015) çalışmalarında, öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ile mezun olunan lise türü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu konuda yapılan diğer çalışmalarda da eleştirel düşünme eğiliminin mezun oldukları ortaöğretim kurumuna göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermediği yönünde bulgulara rastlanılmıştır (Soğukpınar, 2017; Şen, 2009).Alan yazında farklı bulgulara da ulaşılmıştır. Beşoluk & Önder (2010) yapmış oldukları çalışmada, lise türüne göre öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimi puan ortalamalarında anlamlı bir fark olduğunu, genel lise ile yabancı dil ağırlıklı liselere giden öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimi puanları arasındaki farkın yabancı dil ağırlıklı liselere giden öğrenciler lehine anlamlı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Küçük & Uzun (2013)' da yapmış oldukları araştırmada, öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimi toplam puanlarının mezun olunan lise türü değişkenine göre fark yarattığını, elde edilen bu bulguya göre, genel liseden mezun olan öğrencilerin, anadolu güzel sanatlar lisesinden mezun olan öğrencilere göre daha yüksek eleştirel düşünme eğiliminde oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Çalışma sonucu bağlamında eleştirel düşünme üzerinde mezun olunan ortaöğretim kurumunun belirleyici bir faktör olmadığı söylenebilir. Bu bağlamda da mezun olunan okul türüne bakılmaksızın tüm öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerilerini geliştirecek yönde eğitim-öğretim sürecinin düzenlenmesinin önemli olduğu söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark belirlenmemiştir. Alan yazında benzer sonuçlara rastlanılmıştır. Beşoluk & Önder (2010) öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıflara göre eleştirel düşünme eğilimi puanlarını incelediklerinde, sınıflar arasında eleştirel düşünme eğilimi puanları ortalaması arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Karasakaloğlu, Saracaloğlu & Özelçi (2012)' de çalışmalarında, öğretmen adaylarının eleştirel düşünme tutumlarının sınıf düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı, araştırma bulgusuna göre birinci sınıf ve dördüncü sınıf eleştirel düşünme tutumlarının benzer olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Küçük & Uzun (2013) çalışmalarında, öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimi toplam puanlarının sınıf değişkenine göre fark yaratmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Alan yazında farklı sonuçlara da ulaşılmıştır. Can & Kaymakçı (2015) çalışmalarında, öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiğini, bu farklılığın 4. sınıf lehine olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kartal (2012) yapmış olduğu çalışmada, öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre eleştirel düşünme eğilimlerinin, sınıf eğilimleri arttıkça eleştirel düşünme eğilimlerinin de arttığı ve gruplar arası bu farkların istatistiksel olarak anlamlı olduğunun sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmanın sonucunda

sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimi üzerinde sınıf faktörünün önemli bir etken olmadığı söylenebilir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisini arttırmak için derslerin içerikleri eleştirel düşünmeye yönelik düzenlenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yılda okunan kitap sayısına göre eleştirel düşünme puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark belirlenmiştir. Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda; eleştirel düşünme puan ortalamalarına göre yılda okunan kitap sayısına göre hiç kitap okumayanlarla 1-5 arasında kitap okuyanlar arasında; hiç kitap okumayanlarla 6 ve üstünde kitap okuyanlar arasında kitap okuyanlar (1-5 ve 6 ve üstünde) lehinde anlamlı düzeyde bir fark ortaya çıkmıştır. Yine 6 ve üstünde kitap okuyanlarla 1-5 arasında kitap okuyanlar arasında 6 ve üstünde kitap okuyanlar lehinde anlamlı düzeyde bir fark belirlenmiştir. Alan yazında yapılan çalışmalarda sınırlı sayıda olmakla birlikte benzer bulguya rastlanılmıştır. Soğukpınar (2017) çalışmasında, eleştirel düşünme becerisi ile bireylerin kitap okuma sıklığı değişkeni arasında manidar bir farklılaşma olduğu sonucuna ulaşmıştır. Alan yazında yapılan çalışmada farklı sonuca da rastlanılmıştır. Karasakaloğlu, Saracaloğlu & Özelçi (2012) çalışmalarında, öğretmen adaylarının eleştirel düşünme tutumlarının kitap okuma oranı değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Kitaplar insanlara değişik düşünceleri, dünyaları tanıma imkanı veren eşsiz kaynaklardır. Bireyler kitaplar sayesinde değişik kültürleri, kişileri, fikirleri, bakış açılarını vb. tanıma imkanı yakalayabilirler. Doğal olarak kitaplar bu yönleri ile bireylerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirebilir. Çünkü kitap okuyan bireyin düşünme ufğunun da geniş olduğu düşünülmektedir. Ufku geniş olan insan olaylara ve durumlara daha eleştirel gözle bakabilir. Bu bağlamda da özelde öğretmen adayları genelde tüm vatandaşların eleştirel düşünme yeterlilikleri açısından kitap okumanın önemli bir unsur olduğu dikkate alınmalı ve bu noktada onların kitap okumaya yönelik motivasyonlarını artıracak çalışmalara, modellere daha fazla yer verilebilir.

KAYNAKÇA

- Akdan, O.(2016). “Türkçe Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin, Eleştirel Okuma Becerisine Etkisi”, Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Akın, A.; Hamedoğlu, M.A.; Sarıçam, H.; Akın, U.; İlbay, A.B.; Civan, S. &Demir, T.(2013). “The Validity and Reliability of The Turkish Version of The Critical Thinking Disposition Scale”, Paper Presented At The 2nd International Chaos Complexity and Leadership Symposium (ICCLS 2013), Ankara.
- Ateş, B. (2012). “Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Destek Algılarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”. Akademik Bakış Dergisi, 30(3), 1-16.
- Ateş, B. (2015). “Öğretmen Adaylarının Sosyal Kaygı Puanlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”. Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi, 5 (2), 61-70.
- Ateş, B. (2016). “Lise Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Yetkinlik Puanlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(1), 185 -194.
- Ateş, B. & Gençdoğan, B. (2017). “Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Fobi ile Başa Çıkmalarında Çözüm Odaklı Grupla Psikolojik Danışmanın Etkisinin İncelenmesi”, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(1), 188-203.
- Aybek, B.(2006). “Konu ve Beceri Temelli Eleştirel Düşünme Öğretiminin Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimi ve Düzeyine Etkisi”, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Beşoluk, Ş. & Önder, İ.(2010). “Öğretmen Adaylarının Öğrenme Yaklaşımları, Öğrenme Stilleri ve Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi” Elementary Education Online, 9(2), 679–693.
- Bökeoğlu, O. Ç. & Yılmaz, K.(2005). “Üniversite Öğrencilerinin Eleştirel Düşünmeye Yönelik Tutumları ile Araştırma Kaygıları Arasındaki İlişki” Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 41, 47-68.
- Buhr, M. & Kosing, A.(1999). “Bilimsel Felsefe Sözlüğü”, (Çeviri: Veysi BİLDİK), 2.Baskı, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul.
- Bulut, N.(2006). “Bir Grup Üniversite Öğrencisinin Demokratik Tutumları ile Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişkiler”, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 45, 37-59.
- Can, Ş. & Kaymakçı, G.(2015). “Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimleri”, Education Sciences, 9(6), 66-83.

- Çelik, Ö. (2017). “Eleştirel Düşünme Becerilerinin Kariyer Uyum Yeteneklerine Etkisi”, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Demiralp, C. (2017). “Üniversite Öğrencilerinin Empatik Eğilim ile Narsistik Kişilik Özellikleri ve Eleştirel Düşünme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Ekinci, Ö. & Aybek B. (2010). “Öğretmen Adaylarının Empatik ve Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi”, İlköğretim Online, 9(2), 816-827.
- Hayırsever, F. & Oğuz, E.(2017). “Öğretmen Adaylarının Eğitim İnançlarının Eleştirel Düşünme Eğilimlerine Etkisi”, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17 (2), 757-778.
- <http://www.tdk.gov.tr/> adresinden 11.01.2018 tarihinde ulaşılmıştır.
- Karasakaloğlu, N.; Saracaloğlu, A. S. & Özelçi, S. Y. (2012). “Türkçe Öğretmeni Adaylarının Okuma Stratejileri, Eleştirel Düşünme Tutumları ve Üst Bilişsel Yeterlilikleri”, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 13(1), 207-221.
- Karasar, N. (2012). “Bilimsel Araştırma Yöntemi”, 24. Basım, Nobel Yayınevi, Ankara.
- Kartal, T.(2012). “İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi”, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 13 (2), 279-297.
- Kaya, H.İ. (2010). “Öğretmen Eğitiminde Yapılandırmacı Öğrenmeye Dayalı Uygulamaların Öğretmen Adaylarının Problem Çözme, Eleştirel Düşünme ve Yaratıcı Düşünme Eğilimlerine Etkileri”, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Küçük, D. P. & Uzun, Y. B.(2013). “Müzik Öğretmeni Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimleri”, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(1), 327-345.
- Munn, N. L. (1968). “Psikoloji, İnsan İntibakının Esasları”, (Çeviren: Nahid Tendar), 4. Basım, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Özdemir, S.M. (2005). “Üniversite Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi”, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3 (3), 297-316.
- Polat, M.(2017). “Sınıf Öğretmenlerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ile Yaratıcılık Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.
- Soğukpınar, İ.(2017). “Müzik Öğretmenlerinin Eleştirel Düşünme Becerilerinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Söyler, S., & Kaptanoğlu, A. Y. (2017). “Sağlık Yönetimi Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Davranışlarının Değerlendirilmesi”, Sağlık Yönetimi Dergisi, 1(2), 42-50.
- Şahinel, S.(2007). “Eleştirel Düşünme”, 2. Baskı, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Şen, Ü. (2009). “Türkçe Öğretmeni Adaylarının Eleştirel Düşünme Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi”, Journal of World of Turks, 1 (2), 69-89.
- Tümekaya, S. & Aybek, B. (2008). “Üniversite Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Sosyo-Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi”, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(2), 387- 402.